# משנה ברורה — הקדמה



ברוך ה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר ברא את הכל בחסדו בששת ימים ולבסוף ברא את האדם.

והנה האדם הזה אף שבכמותו הוא מקטני הברואים ואחריתם בזמן, אבל באיכותו אם יזכה להתדבק בה' וירוץ לעשות רצונו הוא ראשם בחשיבות וכמו שאמר הכ' כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וגו' ואת כל אלה ידי עשתה וגו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי. ובעבורו הוכן הכל מתחלה בהששה ימים וניתן תחת רשותו דגת הים ועוף השמים וכל אשר תרמוש הארץ כדי שיהיו הכל מוכנים לתועלתו ולשמשו והוא נברא לשמש את קונו בלמוד התורה ובקיום מצותיה שבשביל זה היה כל הבריאה וכמו שאמר הכ' כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, וכל כונת הש"י הוא רק לטובתנו כדי שעי"ז יהיה ביכולתינו לקבל השפעת טובו ורוב חסדו בעוה"ז ובעוה"ב וכמו דכתיב ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה. והנה מלת כהיום הזה לכאורה אינו מדוקדק ואמרתי לבאר זה ע"פ מה שביארתי מכבר את הכתוב בפ' אחרי ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ותרגם אונקלוס וחי בהם בחיי עלמא ואמרתי דביאור הדברים הוא כפשוטו כי הנה ידוע דכל הנבראים הן מה שנמצאו פה בארץ ממין האדם ולמטה והן מה שנמצאו בשמים והם המכונים בשם צבא השמים ואף הגבוה שבגבוהים כולם צריכים להשפעת הש"י, כי שלם בתכלית השלימות אין לנו רק ה' אחד וכמו שכתוב אתה עשית וגו' ואתה מחיה את כולם. אך אין השפעת מזונם כמו שלנו שהוא מזון רוחני ודק, וכמ"ש לחם אבירים אכל איש ואחז"ל זהו לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו.

ולפ"ז פשוט דאף הנשמה בצאתה מגוף החומרי צריכה מזון, דכמו בשר גוף האדם בעת שפושט ממנו בעש"ק המלבוש של חול ולובש של שבת וכי ס"ד שלא יהא צריך למזון מחמת זה כן הדבר ממש בענין הנפש, דכי משום שפשטה לבושה מעליה והוא העור והבשר כמ"ש עור ובשר תלבישני לא תהיה עוד צריכה למזון שיחיינה? וגדר מזונה כך בעת אשר הנפש מסתתרת בעוה"ז בלבוש הגשמי שלה קבע הקב"ה מזונה ג"כ דבר שיכולין לקבלו בחושים הגשמיים משא"כ אח"כ אינה יכולה לחיות מדבר הגשמי, אחד מצד שהוא גשמי, ועוד שהמזון הגשמי מכיון שבריאתו פה הוא בעולם הגבול תחת הזמן אף אם המזון הוא טוב מאוד לא יזון את האדם רק לזמן קצר יום או יומים ומעט יותר אבל לעולם בודאי לא והנשמה הלא היא שם נצחית וצריך ג"כ שיהיה מזונה ענין דק רוחני נצחי, לכך הקב"ה ברוב חמלתו נתן לנו התורה הקדושה שהיא ג"כ נצחית וע"י קיומה מאיר אור ה' על נפשינו ומאותו האור אנו מתענגים שהוא מין תענוג רוחני וע"ז נאמר אז תתענג על ה' וזהו מה שאחז"ל צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. והוא העידון הגדול מכל העדונים שבעולם שיכולים להמצא והוא המחיה אותנו נצח.

וזהו שאנו אומרים בברכת התורה של אחריה וחיי עולם נטע בתוכנו ר"ל שבתוכנו אומה הישראלית נטע הקב"ה נטיעה שנוכל לחיות בה לעולם, כי התורה היא להנפש כמו עץ החיים שבג"ע שהאוכל מפריו היה חי חיי הנצח וגם להגוף כידוע (כתובות קי"א) שהאור תורה תחייהו ותעמידהו לנצח משא"כ בעובדי כוכבים לא יוכל לחיות הנפש רק בעודה מחוברת לגוף וע"י מזון הגוף משא"כ אח"כ כשאין לה דבר שתחייה תוכרח להיות כלה (אחר שתקבל יסורין על עונותיה שעל אותו העת נותנין לה חיות כדי שתוכל לקבל העונש). וזהו שכתבה לנו התורה ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם דהיינו בחיי עלמא (כמו שתרגם אונקלוס) ר"ל בהם דוקא בחוקותי ובמשפטי ולא בדברים אחרים. וזהו ג"כ מה שכתבה לנו התורה ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ר"ל חיים ממש כי ע"י קיום התורה נמשך אור על הנפש שיחיינה אותו האור נצח. וזהו ג"כ מה שאנו אומרים בברכת ק"ש אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת תורה ומצות וכו' ר"ל שלפי שאוהב אותנו עולמים לכן נתן לנו התורה ומצותיה כדי שבאורה נחיה לעולם. וזהו מה שאנו מסיימין תיכף כי הם חיינו ואורך ימינו.

היוצא מדברינו שהתוה"ק היא בפשיטות מזון רוחני להנפש כמו הלחם שהוא מזון לגוף וזהו שכתוב לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי וכידוע שהלחם הוא רמז להלכות של התורה ויין הוא רמז לסודות התורה הצפונים בתוכה כמו היין הצפון בהענבים, א"כ כשם שהאדם מחפש בכל כוחותיו להשתכר מעות לקנות עכ"פ לחם לזון את גופו שלא יחלש ברעב ויתקצרו ימיו עאכ"ו שצריך להכין מזון להנפש והוא קיום התורה ומצותיה כדי שלא תכלה נפשו וימות מיתה נצחית ח"ו.

הנה בכל זה יבואר הכתוב שהתחלנו בו ויצונו וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותנו היינו שע"י קיום חוקי התורה נהיה חיים וקיימים לעולם אף בעולם שכולו טוב, ושמא יאמר האדם מה צריך הוא להכין עבור חיותו שמה הלא בסוף ימי חייו נפרד נפשו מגופו ומה שייך ע"ז הכנה לכך מסיים הכתוב כהיום הזה ר"ל כמו שאתה רואה שהאדם פה בזה העולם נברא עבורו מזון להחיותו בזה הזמן הקצר כן נברא עבורו מזון רוחני להחיותו כל הימים והוא ע"י קיום חוקי התורה. ושכר למוד התורה הוא גדול מאד מאד כמו שאחז"ל אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם וכו' ות"ת כנגד כולם. וגם מתרבות להאדם מצות ע"י לימוד התורה כמעט אין שיעור כמו שהביא הגר"א ראיה בשנות אליהו מירושלמי דכל תיבה ותיבה שאדם לומד תורה הוא מ"ע בפני עצמה.

והנה אף שלימוד התורה הוא שכל מה שהאדם לומד אפי' בקדשים ובטהרות הוא מקיים מ"ע דת"ת מ"מ עיקר לימוד האדם צריך להיות בלימוד המביא לידי מעשה וע"כ אחז"ל (ברכות ח) אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות שביעקב ועיין ביו"ד (סי' רמ"ו) בש"ך שם שהביא בשם הפרישה דצריך כל אדם ללמוד הלכות בכל יום כדי שהלימוד יביאנו לידי מעשה, וע"י לימוד ההלכות מובטח האדם לידי חיי עוה"ב אך שיזהר ללמוד בכל יום כדאיתא בגמרא תד"א כל השונה הלכות בכל יום כו' ואיתא במדרש שוח"ט בר קפרא אומר למד אדם תרי הלכות בצפרא ותרי ברמשא קיים בזה ובתורתו יהגה יומם ולילה.

והנה לפ"ז נראה בעליל דחלק או"ח הוא היותר מוקדם ללימוד לכל אף שכל ד' חלקי שו"ע הם נצרכים למעשה מ"מ חלק זה הוא מוקדם לכל כי ידיעתו הוא הכרחי בכל יום מימי חייו לקיום התורה ובלעדו לא ירים איש הישראלי את ידו ואת רגלו. ונוכל לומר שזהו כונת הכתוב ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כי שמירה זה המשנה (כמו שפירש"י בפ' אמור) ומה ילמוד האדם מתחלה אשר יעשה וגו' היינו הלימודים הנוגעים למעשה בכל יום מימי חייו.

ואך כאשר נתבונן נראה שבעו"ה מועטים האנשים הקובעים לימודם לזה והיינו אף האנשים אשר נגע אלהים בלבם ורוצים להתחזק במעוז התורה ובקיום מצותיה ולאנשים כאלו היה מן הראוי שקודם כל הלימודים היה צריך להיות בקי בחלק הזה כדי לידע את הדרך אשר ילך בה. וחתרתי לדעת סיבת הדבר ומצאתי כי שתים הנה. אחת כי השו"ע לבדו בלתי לימוד הטור הוא כספר החתום כי הב"י כשסידר השו"ע היה דעתו שילמדו מתחלה את עיקרי הדינים ומקוריהם בטור וב"י כדי שיתיישב הדין לכל אחד בדעתו בטעמו ונימוקו אך לאשר שבטור וב"י נמצא לפעמים כמה דיעות חלוקין בכל דין ודין לכך ערך לפנינו את שולחנו הטהור לידע הלכה למעשה בכל דין ודין אבל לא היה דעתו שנלמוד אותו בלחוד כי אין הדין יוכל להתיישב היטב בדעת האדם כ"ז שאין יודעו בטעמו ונימוקו, וגם ע"י ידיעת הטעמים נ"מ כמה פעמים למעשה כי כמה פעמים נתחבר בשו"ע בסעיף אחד דבר שהוא רק לכתחלה ודבר שהוא לעיכובא אף בדיעבד גם דבר שהוא מדאורייתא ודבר שהוא מדרבנן ונ"מ לענין ספק וכה"ג עוד כמה ענינים עצומים בכל סימן וסי' אשר לא יתברר לאדם כ"א ע"י ידיעת טעמיהם. וללמוד כל דין ודין שבשו"ע במקורו וטעמו מן הטור וב"י יכבד זה בזמננו מאד על האדם כי בעו"ה נתמעטו הלבבות וגם הטרדות נתגברו מאד אשר אם ירצה האדם בלימוד כזה לידע על נכון סי' אחד בינוני למעשה יצטרך לעמול בו כמה ימים ולפעמים כמה שבועות כמו סי' ל"ב וכדומה (אם לא מי שחננו ה' שיש לו לב רחב ואין לו שום טרדה).

סיבה שניה שגרם למעט לימוד השו"ע לדעתי הוא מפני שכבד הדבר מאד לידע ממנו הדין למעשה מפני התחלקות רוב הדיעות המובא באחרונים ואין האדם יודע איך לפנות א"ע לימין או לשמאל, וכאשר ירצה האדם תמיד להחמיר בדבר ג"ז איננו דרך כבושה כי פעמים רבות הוא חומרא דאתי לידי קולא.

עוד ראיתי והתבוננתי כי מעת שליקט וקיצר הבאר היטב את דברי הט"ז ומ"א ועוד מפרשים ותשובות שקדמוהו עד עתה הוא לערך ק"ל שנה ומאותו העת עד עתה רבו כמו רבו כמה גאונים מפורסמים מפרשי השו"ע א"ר ומטה יהודא ומאמר מרדכי ורבות כהנה וגם בשערי תשובה לא הובא מהם כ"א מעט מזער באיזה מקומות, ובפרט ספר הפמ"ג אשר הוא ספר נכבד מאד אשר בו מבואר בכל סי' וסי' ענינים מחודשים למעשה ונתפשט הוראותיו בישראל לא נזכר כמעט בכל השע"ת כלל כי מפני ריבוי ספרי השו"ת שהיה מוטל עליו להעתיק לא העתיק ממפרשי שו"ע המצוין כמעט כלל וסמך על המעיין בם, גם הרבה והרבה גאונים מפורסמים אשר נתפשט דבריהם בעולם אחר הדפסת השע"ת כמו הגאון רע"א ודה"ח ומגן גבורים וארה"ח וכדומה.

זאת ועוד אחרת ראיתי בעני ועמל ישראל כי עתה כשנצרך האדם לידע איזה דין למעשה שאין מבורר היטב בשו"ע הוא מוכרח לחפש בכמה וכמה מהאחרונים בפמ"ג ודה"ח וחידושי רע"א וח"א ומחצית השקל ורבות כהנה ואין קץ לעמלו. אשר ע"כ נתעוררתי ונתחזקתי בחסדי הש"י לתקן את כל אלה, כי עשיתי בעזה"י ביאור מספיק לדעתי על שו"ע הזה עד אחר הלכות תפלה (לע"ע) וקראתי שמו משנה ברורה ובו ביארתי בעזה"י את כל דין ודין שבשו"ע בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים אשר לא יהיה כספר החתום, גם ביארתי בו במקום שנמצא דיעות בין הפוסקים את מסקנת האחרונים להלכה על כל דין (והביאור ההוא מלוקט מב"ח ודרישה ופרישה ואליהו רבא וביאור הגר"א ופרי מגדים וברכי יוסף ומאמר מרדכי ומטה יהודא ונהר שלום ודגול מרבבה ובה"ט ושע"ת ושו"ע של הגר"ז ולבושי שרד ושולחן שלמה, ודה"ח וחידושי רע"א וישועת יעקב וח"א ומחצית השקל ומגן גבורים וארה"ח ורבות כהנה וגם מכמה ספרי שו"ת).

ובשולי היריעה פתחתי שער ושמו שער הציון בו ציינתי על כל דבר שבתוך המשנה ברורה כדי לידע מבטן מי יצאו הפנינים האלו. ובמקום שראיתי דיעות בין שני אחרונים גופא באיזה דבר לא הייתי עצל בדבר מלחפש בכלל ספרי שאר אחרונים לראות אל מי מקדושים דעתם פונה למעשה, ובפרט בביאור הגר"א ז"ל שהוא אורן של ישראל ויתד שהכל תלוי בו וכדאי להכריע הדבר. גם חפשתי בספרי ראשונים אולי אמצא בם הדבר מפורש או שאר ראיה ברורה. כי ב"ה יש לי הרבה ספרי ראשונים.

גם חיברתי בצידו עוד פירוש אחד ושמו ביאור הלכה בו יבואר בארוכה כמה דינים שכתבתי במשנה ברורה ולא היה מקום בשער הציון לבארם ועוד כמה ענינים עמוקים. ולא יחשוב המעיין שהעתקתי מהפוסקים היה שלא במתכוין וכמתעסק בעלמא אכן הדבר כי עיינתי ב"ה בכל סי' במקורי הדינין בראשונים וגם כמעט בכל האחרונים הנ"ל ראיתי להתבונן בדבריהם, וגם עזרני ה' שהשגתי את הספר כנה"ג על או"ח ושיורי כנה"ג וע"ת ולבוש עם הא"ז וכ"ז הועיל לי לענין ההעתקה שאוכל להעתיק את דבריהם בטעמם ונימוקם ולא דברים קצרים כחוקים כי המעתיק את הדברים בקיצור יוכל להוולד מזה כמה קלקולים לבד אלו הדינים שהוזכרו בבה"ט מתוך איזה ספרי שו"ת שלא היה בידי ובפרי מגדים ושארי ספרים הנ"ל לא הזכירו לענין זה הוכרחתי להעתיקם כמות שהוא. ואקוה לה' שמתוך פירושנו יהיה לכל אדם משנתו ברורה בטעמיה וכל פרטיה כי גם את עיקרי הדינים שבתוך הבה"ט ושע"ת הכנסתי כולם בתוך משנתי.

ה' יזכני לפרש את יתר ההלכות שבשו"ע הזה ויחזק לבי לעבודתו ונזכה לנחמת ציון בב"א: